

Anna Zellma¹
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Kreowanie wizerunku zawodowego nauczyciela religii w wybranej prasie internetowej

Słowa kluczowe: nauczyciel religii; prasa internetowa; nauczanie religii; polska szkoła; Internet; katecheza.

Keywords: religion teacher; online press; teaching religion; Polish school; Internet; catechesis.

Postępujący rozwój społeczeństwa informacyjnego, a co za tym idzie coraz łatwiejszy dostęp do mediów, zwłaszcza do Internetu, niesie ze sobą określone konsekwencje. Jedną z nich jest kreowanie wizerunku różnych grup zawodowych. Nie ulega wątpliwości, że prasa internetowa przyczynia się do postrzegania przez społeczeństwo określonych zawodów i instytucji, a także od dawna stanowi ważne medium w kreowaniu wizerunku Kościoła katolickiego w Polsce (por. Szulich-Kałuża J., 2018, s. 69–81). Ponięczone społeczeństwo polskie, charakteryzujące się niespotykaną w poprzednich okresach akceleracją zmian zachodzących w sferze życia religijnego, pragmatyzmem, negacją absolutnej prawdy, relatywizmem moralnym i konsumpcjonizmem, wpływa również na sposób postrzegania i prezentowania w debatach medialnych nauczania religii (Głuszek-Szafrańec D., 2017, s. 265–282). Dziennikarze i internauci – jako przedstawiciele tego społeczeństwa – mają pewne oczekiwania i wymagania zarówno wobec Kościoła, jak i osób go reprezentujących. Często łatwo, w sposób uproszczony i bez pogłębionej refleksji, dokonują wartościowania nauczania religii w polskiej szkole. Tym samym w znacznym stopniu determinują kreowany w prasie internetowej wizerunek pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela religii. W takim kontekście kluczowe znaczenie ma źródło medialnego przekazu internetowego.

---

¹ Anna Zellma, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, anna.zellma@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-3612-3454>.

Biorąc powyższe pod uwagę, w niniejszym opracowaniu podjęto analizy, które pozwolą przedstawić kreowany w prasie internetowej wizerunek nauczyciela religii. Ich celem będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Jak jest prezentowany nauczyciel religii w wybranej prasie internetowej?, Jakie czynniki wpływają na kreowanie określonego wizerunku nauczyciela religii?, a także Co należy zrobić, aby medialny obraz nie był stronniczy i uproszczony, lecz obiektywny i rzetelny? Poszukując odpowiedzi, najpierw w sposób syntetyczny należy wyjaśnić kluczowe dla niniejszego opracowania terminy – „kreowanie wizerunku” i „prasa internetowa”, następnie przedstawić metodologię, którą zastosowano podczas analizy wybranych tytułów prasy internetowej i dokonać krótkiej jej charakterystyki. To pozwoli dać odpowiedź na wyżej postawione pytania szczegółowe związane z podjętą problematyką.

Ustalenia terminologiczne

Terminy „kreowanie wizerunku” i „prasa internetowa” są różnie rozumiane w literaturze przedmiotu. Bez ich wyjaśnienia nie jest możliwa rzetelna i poprawna metodologicznie analiza.

Kreowaniem wizerunku zajmują się głównie przedstawiciele nauk społecznych (por. np. Krall J., 2001; Szyszka M., 2013), którzy analizują tę problematykę w różnych aspektach (Bednarska-Olejniczak D., 2017, s. 44–52; Tarczydło B., 2012). Zwykle badacze odwołują się do definicji pojęcia „wizerunek” i „kreowanie”, przyjmując je za ramy interpretacyjne terminu „kreowanie wizerunku” (Bednarska-Olejniczak D., 2017, s. 44–52). U podstaw rozumienia terminu „kreowanie wizerunku” znajdują się następujące komponenty: wzór, odbicie, obraz, postrzeganie, tworzenie, kształtowanie, które można odnieść zarówno do jednostek, jak też do grup społecznych, w tym także do grup zawodowych (Tarczydło B., 2012, s. 121–134; por. Rozwadowska B., 2002, s. 15–19). Na tej podstawie słusznie badacze przyjmują, że „wizerunek” jest zbiorem subiektywnych opinii, przekonań, myśli, wrażeń i nastawień, jakie osoby lub grupy społeczne posiadają na temat innych, np. osób, instytucji, organizacji (Pietrulewicz T., 2014, s. 22–23). Wizerunek można traktować jako „przedstawienie wizualne osoby lub przedmiotu albo ich ogólną interpretację w umyśle” (Szulich-Kałuża J., 2018, s. 69). Wymienione komponenty wizerunku rodzą się pod wpływem bodźców płynących z otoczenia; stanowią intelektualną lub zmysłową interpretację osoby lub instytucji, uwarunkowaną dodatkowo przez indywidualne cechy osoby (np. charakter, temperament, postawy, światopogląd) i oddziaływania społeczno-kulturowe, w umyśle

której ów wizerunek powstaje (Bobrowska A, Garska M., 2012, s. 147–150). Wizerunek obejmuje również sposób, w jaki dana osoba jest postrzegana przez konkretne podmioty (Szulich-Kałuża J., s. 69). Badacze słusznie pojęcie to często wiążą z procesem kształtowania (pod wpływem różnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych) obrazu i subiektywnych opinii na temat osób i instytucji, które osoby te reprezentują (Pietrulewicz T., 2014, s. 22–30; Szulich-Kałuża J., s. 69).

Uwzględniając powyższe ustalenia, trzeba mieć na uwadze zarówno aktywność dydaktyczno-wychowawczą nauczyciela religii w środowisku szkolnym, jak też internetowe kanały medialne, za pomocą których przedstawiana jest praca nauczyciela religii w polskiej szkole. Wszystko to pozwala przyjąć, że termin „kreowanie wizerunku” wskazuje na kształtowanie się wśród użytkowników prasy internetowej subiektywnych obrazów, opinii i przekonań o nauczycielu religii oraz nastawień do tej grupy zawodowej. Takie rozumienie wymaga również uznania faktu, że „współcześnie w świecie mediów dziennikarze coraz częściej działają według reguł konstruktywizmu medialnego – oprócz pełnienia tradycyjnej funkcji odzwierciedlania świata, coraz aktywniej uczestniczą w kreowaniu rzeczywistości” (Szulich-Kałuża J., 2018, s. 69). Można przy tym odnieść wrażenie, że media nieprzychylnie Kościołowi nie pokazują bezstronnie aktywności zawodowej nauczyciela religii w polskiej szkole, ale raczej kreują jego obraz za pomocą uproszczonych oraz stroniczych schematów opisu i stereotypów. Wydaje się, że katolickie i prawicowe e-gazety w niedostatecznym stopniu podejmują wysiłek prostowania tego negatywnego medialnego obrazu nauczyciela religii.

Prasa internetowa stanowi nie tylko ważne narzędzie informacyjne, ale również opiniotwórcze. Służy szybkiemu i łatwemu rozpowszechnianiu treści kierowanych do ogółu (Starewicz-Jaworska A., 2007, s. 80–91). Jest rodzajem wydawnictwa ciągłego, ma charakter ogólnoinformacyjnej publikacji periodycznej (Balcarczyk J., 2019). Ukazuje się w określonych odstępach czasu. Opatrzona jest stałym tytułem albo nazwą i bieżącą datą. Co ważne, obok formy internetowej (np. e-gazety) może mieć postać tradycyjnych, papierowych wydań (Balcarczyk J., 2019). Przykładowo wymienić można tu następujące tytuły: „Gość Niedzielny”, „Niedziela”, „Polityka”, „Gazeta Wyborcza”, „Do Rzeczy”.

W prasie internetowej najczęściej spotykane są publikacje, których tematyka warunkowana jest nie tylko profilem gazety, ale również i wydarzeniami społecznymi, politycznymi i kulturalnymi o zasięgu lokalnym i światowym. Dostarcza czytelnikom aktualnych, a zarazem różnorodnych wiadomości i informacji (Balcarczyk J., 2019; Wawrzak W., 2019). Gdy ukazuje się w formie papierowej, wówczas oba wydania mają numery ISSN.

Wydanie internetowe gazety odgrywa rolę dodatkowego kanału dystrybucji. Jednocześnie uzupełnia główne, tradycyjne wydania. Prasa internetowa musi też być ukierunkowana na dostarczenie ogółowi społeczeństwa różnorodnych informacji (Wawrzak W., 2019).

Metodologia badań

Wiarygodność analizy zawartości wybranej prasy internetowej i wniosków formułowanych na tej podstawie zależy od poprawności przyjętych rozwiązań metodologicznych. W ramach problematyki określonej w tytule opracowania zastosowano szeroko rozumianą analizę treści wybranej prasy internetowej. Analizie poddano zawartość wybranych e-gazet katolickich („Gość Niedzielny”, „Niedziela”), prawicowych („Do Rzeczy”, „Sieci”) i o nachyleniu lewicowym („Gazeta Wyborcza”, „Polityka”). Kryterium wyboru stanowiła rozpoznawalność tych tytułów i ich wieloletnia obecność w Internecie, posiadanie wydania zarówno internetowego, jak i papierowego – o charakterze ogólnopolskim. Niemniej istotna była również tematyka społeczna podejmowana w tych czasopismach. W jej ramach mieszczą się zagadnienia związane z polityką oświatową państwa, w tym z nauczaniem religii i pracą nauczyciela religii w polskiej szkole.

Analizie poddano treści zawarte w wymienionej grupie czasopism w okresie ostatnich pięciu lat, czyli od 2015 do listopada 2019 r. Taki zakres chronologiczny wydaje się wystarczający do poszukiwania odpowiedzi na wyżej postawione pytania.

Metoda krytycznej analizy treści pozwoliła na badanie gotowych, specyficznych zastanych przekazów. Nie wymagała od badacza wchodzenia w bezpośrednie interakcje z dziennikarzami i czytelnikami (Wimmer R.D., Dominick J.R., 2009, s. 211). Pozwoliła na zastosowanie badań jakościowych, a w ich ramach techniki jakościowej analizy zawartości prasy internetowej (Szulich-Kałuża J., 2018, s. 73; por. Lisowska-Magdziarz M., 2018, s. 143–165). Nie wymagała też statystycznych zestawień, typowych dla badań ilościowych.

W analizie treści w wybranej prasie internetowej starano się unikać arbitralności i subiektywizmu, czyli zachować obiektywizm. Punktem odniesienia przy ocenie zawartości merytorycznej poszczególnych artykułów były regulacje prawa oświatowego oraz wytyczne Kościoła dotyczące nauczyciela religii i jego aktywności dydaktyczno-wychowawczej w szkole. Na tej podstawie, analizując kwestie opisane w wybranej prasie internetowej, wyciągano wnioski z przeprowadzonej analizy i formułowano postulaty (Lisowska-Magdziarz M., 2004, s. 14–15; 2013, s. 27–42). Wnioskowano nie tylko

w oparciu o to, co zostało w tekstach napisane, ale również brano pod uwagę to, co zostało w nich przemilczane (Rapley T., 2019, s. 194–196). Tak określona analiza treści nie jest prostym wnioskowaniem badacza na temat badanego materiału czy też jedynie odczytaniem zawartych w nim przez autora treści i ich interpretacją. Ma charakter wielopłaszczyznowej interakcji, w której istotną rolę odgrywają zarówno analizowane teksty, jak też wiedza, doświadczenie i przekonania badacza (Szczepaniak K., 2012, s. 84–86).

Charakterystyka wybranej prasy internetowej

Do analizowanej prasy internetowej – jak już wyżej zauważono – zostało zakwalifikowanych sześć tytułów – z trzech różnych kategorii: prasy katolickiej, prawicowej i o nachyleniu lewicowym. Są to czasopisma powszechnie rozpoznawalne w różnych kręgach społecznych. Mają długoletnią tradycję wydawniczą. Ukazują się nie tylko w wersji papierowej, ale również elektronicznej (eGazety).

„Gość Niedzielny” to ogólnopolski tygodnik opiniotwórczy o charakterze konserwatywno-katolickim, dostępny nie tylko w wersji papierowej, ale również internetowej (Gość Niedzielny – www.gosc.pl, 2019). Ukazuje się od 1923 r. w Katowicach. Początkowo miał charakter lokalny. Był bowiem związany tylko z Górnym Śląskiem. Obecnie ma zasięg ogólnopolski. Dodatkowo w każdym numerze ukazują się lokalne dodatki diecezjalne. W tygodniku tym podejmowane są tematy religijne (także w formie katechez) oraz problematyka etyczna, społeczna, polityczna, ekonomiczna, medyczna i historyczna. Również katolicki tygodnik „Niedziela”, który ukazuje się od 1926 r. w Częstochowie, początkowo był czasopismem diecezjalnym (Niedziela.pl – wiarygodna strona Internetu, 2019). Po II wojnie światowej zmienił swój charakter na tygodnik ogólnopolski z lokalnymi dodatkami diecezjalnymi. Oprócz tematyki religijnej, na łamach „Niedzieli” podejmowane są zagadnienia społeczne, kulturalne, polityczne, ekonomiczne, historyczne i medyczne.

Profil wyraźnie prawicowy, popierający tradycję chrześcijańską, ma zarówno polski tygodnik „Do Rzeczy” (Do Rzeczy., 2019), jak i „Sieci” (Tygodnik Sieci – Tygodnik Młodej Polski., 2019). Ukazują się one w Warszawie: pierwszy od 2013 r., drugi od 2012 r. Zarówno tygodnik „Do Rzeczy”, jak i „Sieci” mają charakter opiniotwórczy. Czasopisma te są postrzegane jako alternatywa dla lewicującej prasy. Tematyka artykułów koncentruje się wokół zagadnień społecznych, politycznych, ekonomicznych i historycznych. Daje się przy tym zauważyć wyraźne odwołanie do wartości chrześcijańskich.

Odmienny od powyższych charakter ma zarówno „Polityka” (Tygodnik Polityka – Polityka.pl., 2019), jak i „Gazeta Wyborcza” (Wyborcza.pl., 2019). Jest to prasa o nachyleniu lewicowym. Ma ona charakter ogólnopolski. Periodyki te spełniają istotną funkcję opiniotwórczą. „Polityka” jest tygodnikiem społeczno-politycznym, „Gazeta Wyborcza” dziennikiem. Tytuły te ukazują się w Warszawie: „Polityka” od 1957 r., a „Gazeta Wyborcza” od 1989 r. Na ich łamach publikowane są artykuły poświęcone wydarzeniom w polityce, gospodarce, nauce, kulturze w Polsce, Europie i świecie oraz dodatki tematyczne. „Gazeta Wyborcza” ma również dodatki lokalne.

Obraz nauczyciela religii w prasie internetowej

W analizowanej prasie internetowej treści dotyczące aktywności zawodowej nauczyciela religii były prezentowane z różnej perspektywy. Nie ulega wątpliwości, że charakter linii redakcyjnej oraz wartości reprezentowane przez kolegia redakcyjne wyraźnie różnicują zarówno zakres, jak i sposób opisu nauczyciela religii i jego pracy w polskiej szkole.

W „Gościu Niedzielnym” i w „Niedzieli” wszystkie kwestie związane z aktywnością zawodową nauczyciela religii przedstawiano w kontekście dobrych praktyk (por. np. Jakimowicz M., 2019; Koszewski M., 2016). Autorzy kompetentnie, zgodnie z obowiązującym prawem kościelnym i oświatowym oraz z ustaleniami katechetyków, pisali o kwalifikacjach merytorycznych i pedagogicznych wymaganych od nauczycieli religii w polskiej szkole (Cichoń M., 2016; Nowosielski P., 2019). Zwracali uwagę na troskę Kościoła o odpowiednie przygotowanie teologiczne, pedagogiczno-dydaktyczne i duchowe polskich katechetów oraz o ich permanentną formację (Macinkiewicz D., 2016; Marszałek J., 2019; Nowosielski P., 2019; Oset E., 2019; Stachowicz A., 2016). Demaskowali stereotypowe myślenie o niskim, nieadekwatnym do wymagań oświatowych wykształceniu nauczycieli religii (Łoziński B., 2015; Łukaszów M., 2019). Wiele uwagi poświęcali zarówno prawom, jak i obowiązkom nauczyciela religii, które zostały określone w odpowiednich dokumentach kościelnych i prawie oświatowym (Jałowiczor J., 2018; Koszewski M., 2016; Sroga P., 2015). Słusznie akcentowali znaczenie powołania i misji oraz świadectwa wiary (Gołębiewski M., 2017; Grohs R., 2015; Koszewski M., 2016; Rzymek M., 2019). Są to istotne wyznaczniki posługi dydaktycznej, wychowawczej i katechetycznej nauczyciela religii, na które zwracają uwagę dokumenty Kościoła i prawo oświatowe oraz polscy katechetycy. W tym kontekście dziennikarze katoliccy zwracali uwagę na nowe wyzwania, przed jakimi stoją katecheci (Dobro-

wolska K., 2019; Kalbarczyk M., 2019; Oset E., 2019; Suchy Z., 2017). Słusznie do nich zaliczyli m.in. gotowość pomocy drugiemu człowiekowi, zaangażowanie w holistyczny rozwój uczniów, towarzyszenie młodym, poszukiwanie nowych sposobów ewangelizacji oraz aktywizacji dzieci i młodzieży w szkole (Oset E., 2019; Raczyńska A., 2019; Skopińska A., 2015). Prezentowali też, zwłaszcza w dodatkach diecezjalnych, sylwetki zasłużonych katechetów (Lorenz P., 2017, 2018, 2019; Łukaszów M., 2016; Tarwid A., 2019). Bazując na relacjach z odpraw katechetycznych, rekolekcji, dni skupienia, konferencji i warsztatów metodycznych, podkreślali odpowiedzialność Kościoła za ciągłą, holistyczną formację nauczycieli religii i troskę o jakość nauczania religii w polskiej szkole (Hartman E., 2016; Łosiewicz I., 2017; Macinkiewicz D., 2016; Marek S., 2016; Stachowicz A., 2017). Posługiwali się przy tym właściwymi środkami językowi. Trafnie ujmowali misję i powołanie nauczyciela religii do bycia nie tylko dydaktykiem, ale także wychowawcą i świadkiem wiary w polskiej szkole (Hartman E., 2016; Skopińska A., 2015). Narracje w „Gościu Niedzielnym” i w „Niedzieli” miały charakter pozytywny. Wskazywano na różne aspekty formacji wstępnej i permanentnej nauczycieli religii oraz na ich zaangażowanie w działania dydaktyczne, wychowawcze i katechetyczne. Przekaz wiadomości o nauczycielu religii, zwłaszcza o jego kwalifikacjach, aktywności zawodowej i kompetencjach, był prezentowany w pozytywnym kontekście. Wielokrotnie odwoływano się do dobrych praktyk i doceniano trud związany z realizacją powołania i misji katechetycznej.

Dziennikarze e-gazet prawicowych „Do Rzeczy” i „Sieci” wprost nie podejmowali zagadnień związanych z aktywnością zawodową nauczyciela religii w polskiej szkole. Tym samym w prasie prawicowej nie kreowano żadnego wizerunku nauczyciela religii i nie wpływano na popularyzowanie wśród czytelników określonego (pozytywnego lub negatywnego) obrazu nauczyciela religii.

W tekstach publicystów „Polityki” i „Gazety Wyborczej” wyraźnie widoczne są przykłady narracji negatywnych i tendencyjnych. Dziennikarze „Polityki” przedstawiali nauczycieli religii jako najliczniejszą (po nauczycielach matematyki, języka polskiego i języka angielskiego) grupę nauczycieli „przedmiotowców”, a przy tym najmniej zagrożoną zwolnieniami (Podgórska J., 2017). Pisali też o uprzywilejowanej pozycji nauczyciela religii w szkole i o pozornym zaangażowaniu w korelację z edukacją szkolną (Podgórska J., 2017). Bez uzasadnienia twierdzili, że brak nadzoru merytorycznego ze strony dyrekcji szkoły sprawia, że pomimo dużej ilości godzin religii w ciągu roku i w całym cyklu obowiązkowego kształcenia, jakość nauczania religii jest słaba. W tym kontekście, w sposób uproszczony, irracjonalny i stereotypowy wskazywano na kwestie związane z finan-

sowaniem lekcji religii (Podgórska J., 2015; Szczerbiak A., 2019). Zdaniem dziennikarzy Kościół katolicki powinien sam finansować lekcje religii. Podobne, pejoratywne i nierzetelne teksty, czasami jeszcze bardziej emocjonalno-oceniające, fragmentarycznie ukazujące problematykę nauczania religii w polskiej szkole (w tym pracę nauczyciela religii) były publikowane w „Gazecie Wyborczej”. Za przykład mogą posłużyć publikacje dotyczące finansowania lekcji religii (Koźmiński P., Suchecka J., 2015; Kublik A., Suchecka J., 2019; Wielowieyska D., 2019) oraz nieefektywnej pracy nauczyciela religii (Diduszko-Zyglewska A., 2018; Szczerbiak A., 2019; Wiśniewska K., 2015). Obiektem negatywnych opinii prezentowanych przez dziennikarzy „Gazety Wyborczej” były również kompetencje nauczycieli religii, nadzór merytoryczny, funkcja wychowawcy klasy, braki kadrowe, zatrudnianie i zwalnianie nauczycieli religii oraz zachowanie w sytuacji strajku nauczycieli (Bara P., 2019; Beylin M., 2015; Cykla T., 2019; Mazur N., 2019; Puculek A., 2019; Sałwacka S., 2017; Suchecka J., 2018; Środa M., 2018; Suchecka J. i Zadworny A., 2019). W tym kontekście pojawiały się nierzetelne informacje (Koźmiński P., 2015; Środa M., 2018; Suchecka J., 2018; Wiśniewska K., 2015), w których podkreślano władzę Kościoła w szkole (Suchecka J. i in., Środa M., 2018; Warchala M., 2019). Wielokrotnie, w sposób stronniczy, tendencyjny i pozamerytoryczny, opisywano stosowane przez nauczycieli religii niewłaściwe rozwiązania metodyczne i sposoby dyscyplinowania uczniów (Kuraś B., 2015; Sałwacka M., 2015; Warchala M., 2016, 2017; Wojciechowski M., 2016). Zwracano też uwagę na braki kadrowe w grupie nauczycieli religii (Bednarek M. i in., 2019), akcentując przy tym ich mały prestiż (Bednarek M. i in., 2019). Przekazywane informacje były powierzchowne, naznaczone subiektywizmem i negatywnym nastawieniem do nauczania religii. Redukowano w nich wizerunek nauczyciela religii, zauważając i podkreślając (często niesłusznie i w sposób irracjonalny) negatywne aspekty jego pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole. Takie prezentowanie, a także osoby nauczyciela religii, jego aktywności zawodowej w prasie o nachyleniu lewicowym świadczy o braku wiedzy i niestaranności dziennikarskiej lub zamierzonej, celowo zastosowanej dezinformacji. Czytelnik otrzymał wyselekcjonowane, często sprzeczne przekazy, pozbawione precyzyjnych wyjaśnień. Były one fragmentaryczne, przy tym atrakcyjne tylko dla określonej grupy odbiorców. Dało się przy tym zauważyć selekcję tematów, pouczanie o konieczności zmian w organizacji nauczania religii w polskiej szkole i pracy nauczyciela religii oraz stereotypowe uproszczenia, nasycone subiektywizmem i emocjami (np. dotyczące finansowania nauczania religii).

Każda wyżej wymieniona kwestia prezentowana w analizowanej prasie internetowej opierała się na określonych wartościach, które przyjmo-

wał jej autor. W prasie o nachyleniu lewicowym często były one emocjonalne. Stosowano przy tym techniki manipulacji. Stąd też teksty wymagały od czytelnika rzetelnej, a zarazem krytycznej refleksji, która pozwoliłaby je zauważyć. Zwykle przekazy internetowe służyły osiągnięciu pewnych celów, takich jak np. pozyskanie zwolenników lub przeciwników nauczania religii w polskiej szkole czy dowartościowania (w prasie katolickiej) lub deprecjonowania (w prasie o nachyleniu lewicowym) aktywności dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli religii. Miały zasadniczy wpływ na przekonania i postawy społeczne. Pociągały za sobą istotne konsekwencje – szczególnie w przypadku podważania wartości i wiarygodności obecności nauczania religii w polskiej szkole.

Uwagi końcowe

Teksty zamieszczane zarówno w wybranej prasie katolickiej, jak i o nachyleniu lewicowym, zwykle miały charakter wartościujący i emocjonalny, a niekiedy także racjonalny. Sporadycznie były to teksty neutralne. Co ważne, bardzo często w przekazach medialnych, nawet autorstwa dziennikarzy lewicujących, dało się zauważyć terminologię typową dla dokumentów katechetycznych Kościoła katolickiego. Przykładem ilustrującym powyższe stwierdzenie jest używanie następujących pojęć: „katecheta”, „katecheza szkolna”. Jednocześnie w prasie o nachyleniu lewicowym manipulowano obowiązującym prawem kościelnym i oświatowym. Z kolei wśród dziennikarzy publikujących w prasie katolickiej widoczna była bardzo dobra znajomość regulacji prawnych dotyczących nauczania religii w polskiej szkole, kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii i kompetencji zawodowych oraz dobrych praktyk.

Kreowany w analizowanej prasie internetowej wizerunek nauczyciela religii warunkowany był różnymi czynnikami społecznymi. Wynikał głównie z charakteru czasopisma. W prasie o nachyleniu lewicowym istotną rolę odgrywały również oczekiwania pewnej grupy społecznej, do której adresowane były informacje. Dziennikarze prasy prawicowej nie wykazywali szczególnego zainteresowania nauczaniem religii w polskiej szkole. Stąd też nie wskazano na publikacje dobrze orientujące czytelnika w aktywności zawodowej nauczyciela religii.

Niewątpliwie środki językowe, za pomocą których opisywano nauczyciela religii oraz oceniano jego kwalifikacje i pracę dydaktyczno-wychowawczą, odgrywały istotną rolę zarówno w kreowaniu jego wizerunku, jak też w modelowaniu postaw czytelników wobec aktywności zawodowej nauczyciela religii. W prasie katolickiej dało się zauważyć publikacje wyso-

ce merytoryczne, rzetelnie opracowane i dobrze orientujące czytelnika w poruszanej tematyce. Wiernie oddawano specyfikę aktywności zawodowej nauczyciela religii w polskiej szkole. Posługiwano się profesjonalnym słownictwem związanym z powołaniem i misją katechety oraz jego kompetencjami merytorycznymi i pedagogicznymi. W prasie o nachyleniu lewicowym język i integralnie z nim powiązany przekaz za sprawą dobranej formy nie zawsze świadczył o rzetelności redakcji. Często manipulowano zastaną i opisywaną rzeczywistością.

Z uwagi na fakt, że dla czytelnika nie jest obojętne, jakie treści na poziomie przekazów medialnych są podejmowane oraz w jaki sposób prezentowane, w kształceniu i doskonaleniu zawodowym dziennikarzy należałoby większą uwagę zwrócić na zasady etyki dziennikarskiej. Równie istotne jest podejmowanie i analizowanie problematyki nie tylko w prasie katolickiej, ale także prawicowej. Może ono przyczynić się do rzetelnego przekazu informacji i kształtowania opinii społecznej.

Za istotne uznać należy również wspieranie czytelników (zwłaszcza młodych) w nabywaniu umiejętności odbioru różnych tekstów i odczytywania aktów manipulacji dziennikarskiej. Służy temu m.in. przekaz informacji o różnych technikach kreowania wizerunku nauczyciela religii w prasie internetowej. Z pewnością taka wiedza pozwoliłaby na bardziej krytyczne odczytywanie tekstów dziennikarskich. Na szczególną uwagę zasługuje znajomość techniki formatowania przekazu w pozytywnym lub negatywnym kontekście, techniki dezinformacji, techniki fragmentaryzacji. Niemniej istotne jest podnoszenie poziomu intelektualnego odbiorców prasy katolickiej i prawicowej oraz rozwijanie umiejętności sprawnego, mądrego i etycznego korzystania z informacji przedstawianych w prasie internetowej.

KREOWANIE WIZERUNKU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELA RELIGII W WYBRANEJ PRASIE INTERNETOWEJ

(STRESZCZENIE)

Współcześnie prasa internetowa, ze względu na szeroką dostępność, ma znaczący wpływ na kształtowanie opinii jej czytelników, w tym na proces kreowania wizerunku nauczyciela religii. Daje się zauważyć, że w prezentowaniu problematyki związanej z tą grupą zawodową kluczową rolę ogrywają określone wartości, do których się odwołują i które uznają autorzy doniesień prasowych w Internecie. W niniejszym opracowaniu analizie poddano zawartość treściową wybranych e-gazet katolickich („Gość Niedzielny”, „Niedziela”), prawicowych („Do Rzeczy”, „Sieci”) i o nachyleniu lewicowym („Gazeta Wyborcza”, „Polityka”) w okresie ostatnich pięciu lat, czyli od 2015 do listopada 2019 r. Analiza ta pozwoliła dostrzec zarówno podobieństwa, jak i różnice zachodzące

w prezentowaniu interesującej nas problematyki między wskazanymi grupami e-czasopism. W przypadku czasopism o nachyleniu lewicowym uderza jednostronność spojrzenia i subiektywizm. Zdaniem autorki opracowania, niesłusznie podnosi się m.in. słabe kwalifikacje zawodowe nauczycieli religii, marnowanie dwóch godzin zajęć lekcyjnych, nie dostrzegając roli wychowawczej nauczyciela religii i jego zaangażowania w holistyczny rozwój uczniów. W dużym stopniu taki obraz zapewne uwarunkowany jest negatywnym nastawieniem do Kościoła katolickiego i nauczania religii w polskiej szkole, wynikającym z przesłanek światopoglądowych. Na tym tle pozytywnie wyróżnia się prasa katolicka, gdzie zauważa się troskę o rzetelność informacji, m.in. w prezentowaniu kwalifikacji zawodowych oraz różnych rodzajów aktywności dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela religii, dowartościowując jego rolę w misji wychowawczej szkoły. W e-gazetach o nachyleniu prawicowym nie publikowano artykułów na temat nauczyciela religii.

CREATING A PROFESSIONAL IMAGE OF RELIGION TEACHERS IN SELECTED ONLINE PRESS

(SUMMARY)

Owing to its widespread accessibility, the online press influences the opinions of its readers to a considerable extent; this also applies to creating the image of the religion teacher. It is noticeable that a key role in the presentation of issues related to this profession is played by certain specific values to which the authors of press comment on the Internet. This study analyses the contents of online editions of selected Catholic ("Gość Niedzielny", "Niedziela"), right-wing ("Do Rzeczy", "Sieci") and left-wing ("Gazeta Wyborcza", "Polityka") newspapers and weeklies of the past five years, i.e. from 2015 to the latest issue (November 2019). The analysis revealed both similarities and differences in the presentation of the subject matter in question between these groups of papers. One-sidedness and subjectivity of opinions is a striking feature of opinions presented in the leftist press. According to the study author, these papers wrongly bring up issues such as poor professional qualifications of religion teachers, a waste of the two hours a week for teaching religion; at the same time, they disregard the educational role of religion teachers and their commitment to students' holistic development. This image is probably largely affected by the negative attitude to the Catholic Church and to teaching religion in Polish schools, resulting from the journalists' viewpoint. On the other hand, the Catholic press presents a positive attitude and its journalists make efforts to provide reliable information, e.g. by emphasising the professional qualifications and various educational activities of religion teachers and by appreciating their role in the school educational mission. The right-wing press did not publish articles on a religion teacher.

BIBLIOGRAFIA

- Balcarczyk Justyna, 2019, *Prasa internetowa (1) – przybliżenie pojęcia, podstawa prawna*, <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/show-content/publication/edition/22315?id=22315> (21.10.2019).

- Bara Piotr, 2019, *Katecheci strajkują z nami*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/9033656/Katecheci-strajkuja-z-nami> (22.11.2019).
- Bednarek Michalina, Bera Piotr, Waluś Monika, 2019, Katecheta: wykonuję najtrudniejszy, najgorzej płatny i najmniej doceniany zawód w szkole, <https://wyborcza.pl/7,162657,25344403,katecheta-wykonuje-najtrudniejszy-najgorzej-platny-i-najmniej.html> (17.11.2019).
- Bednarek Michalina, Bera Piotr, Waluś Monika, 2019, *W szkołach brakuje katechetów. Kiepskie płace, mały prestiż*, <https://wyborcza.pl/7,162657,25344342,coraz-krotsza-lawka-katechetow.html> (20.11.2019).
- Bednarska-Olejniczak Dorota, 2017, *Kształtowanie wizerunku pracodawcy w Internecie*, Handel Wewnętrzny: marketing, rynek, przedsiębiorstwo, nr 5, s. 44–52.
- Beylin Marek, 2015, *Katecheci do kontroli*, https://wyborcza.pl/1,75398,17658865,_Swiecka_szkola___Tylko_pensje_katechetow_kosztuja.html (19.11.2019).
- Bobrowska Anita, Garska Maria, 2012, *Elementy kreacji wizerunku podmiotu politycznego w rzeczywistości wyborczej*, Colloquium, nr 2, s. 147–164.
- Cichoń Małgorzata, 2016, *Dlaczego studiowali teologię?*, Niedziela Ogólnopolska, nr 41, <https://www.niedziela.pl/arttykul/127147/nd/Dlaczego-studiowali-teologie> (23.10.2019).
- Cykla Tomasz, 2019, *W Wielkopolsce katecheci mogą strajkować*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/9031333/W-Wielkopolsce-katecheci-moga-strajkowac> (21.11.2019).
- Cykla Tomasz, 2019, *W Wielkopolsce katecheci strajkują*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/9031259/W-Wielkopolsce-katecheci-strajkuja> (21.11.2019).
- Diduszko-Zyglewska Agata, 2018, *Religia zapycha szkoły. Powinna być w soboty w salkach katechetycznych*, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,23912884,religia-zapycha-szkoly-powinna-byc-w-soboty-w-salkach.html> (19.11.2019).
- Dobrowolska Katarzyna, 2019, *Czy katecheza jest dziś potrzebna?*, Niedziela. Edycja kielecka, nr 38, <https://www.niedziela.pl/arttykul/144828/nd/Czy-katecheza-w-szkole-jest-dzis> (23.10.2019).
- Gazeta Wyborcza, <https://wyborcza.pl/0,0.html?disableRedirects=true> (20.11.2019).
- Głuszek-Szafranec Dagmara, 2017, *Nauczanie religii w szkole w Polsce: analiza wybranych debat medialnych*, Politeja, nr 1, s. 265–282.
- Gołębiowski Marcin, 2017, *Katecheta świecki – zawód czy powołanie?*, Niedziela. Edycja podlaska, nr 36, <https://www.niedziela.pl/arttykul/132731/nd/Katecheta-swiecki-%E2%80%93-zawod-czy-powolanie> (12.10.2019).
- Gość Niedzielny, www.gosc.pl (20.11.2019).
- Grohs Robert, 2015, *Katecheza – błogosławiony trud*, „Niedziela Ogólnopolska”, nr 43, <https://www.niedziela.pl/arttykul/121126/nd/Katecheza-%E2%80%93-blogoslawiony-trud> (12.10.2019).
- Hartman Edyta, 2016, *Posłani, by pomagać, rozmowa z ks. Krzysztofem Mielnickim*, Niedziela. Edycja podlaska, nr 36, <https://www.niedziela.pl/arttykul/126610/nd/Poslani-by-pomagac> (22.10.2019).
- Jakimowicz Marcin, 2019, *Nuda się nie uda*, Gość Niedzielny, nr 44, <https://www.gosc.pl/doc/5952974.Nuda-sie-nie-uda> (31.10.2019).
- Jałowiczor Jakub, 2018, *Co wolno katechezie?*, Gość Niedzielny, nr 10, <https://www.gosc.pl/doc/4547773.Co-wolno-katechecie> (10.09.2019).
- Kalbarczyk Maciej, 2019, *Nadążyć za młodymi, rozmowa z ks. Piotrem Tomasikiem*, Gość Niedzielny, nr 41, <https://www.gosc.pl/doc/5907458.Nadazyc-za-mlodymi> (12.20.2019).

- Koszewski Maciej, 2016, *Katecheci, dobra robota, rozmowa z ks. Krzysztofem Mielnickim*, Niedziela. Edycja podlaska, <https://www.niedziela.pl/arttykul/124693/nd/Katecheci-dobra-robota> (15.10.2019).
- Koźmiński Paweł, Suchecka Justyna, 2015, „Świecka szkoła”: *Tylko pensje katechetów kosztują podatników 1,2 mld zł rocznie*, https://wyborcza.pl/1,75398,17658865,_Swiecka_szkola_Tylko_pensje_katechetow_kosztuja.html (15.11.2019).
- Krall Jacek, 2001, *Silna marka, Istota i kreowanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Kublik Agnieszka, Suchecka Justyna, 2019, *Nowacka: niech za religię płaci Kościół*, <http://wyborcza.pl/7,134154,24337580,nowacka-niech-za-religie-placi-kosciol.html> (19.11.2019).
- Kuraś Bartłomiej, 2015, *Katecheta i krzyk*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/8000479/Katecheta-i-krzyk> (21.11.2019).
- Lisowska-Magdziarz Małgorzata, 2004, *Analiza zawartości mediów: przewodnik dla studentów: wersja 1.1*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Lisowska-Magdziarz Małgorzata, 2013, *Metodologia badań nad mediami: nurty, kierunki, koncepcje, nowe wyzwania*, Studia Medioznawcze, nr 2, s. 27–42.
- Lisowska-Magdziarz Małgorzata, 2018, *Badanie wielomodalnych przekazów w mediach masowych. Od teorii do schematu analitycznego*, w: Agnieszka Szymańska, Małgorzata Lisowska-Magdziarz, Agnieszka Hess, (red.), *Metody badań medioznawczych i ich zastosowanie*, Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej, Warszawa, s. 143–165.
- Lorenz Piotr, 2017, *Bohater katechezy*, Niedziela. Edycja sosnowiecka, nr 47, <https://www.niedziela.pl/arttykul/134064/nd/Bohater-katechezy> (17.10.2019).
- Lorenz Piotr, 2018, *Bohater katechezy po raz drugi*, Niedziela. Edycja sosnowiecka, nr 46, <https://www.niedziela.pl/arttykul/140071/nd/Bohater-katechezy-po-raz-drugi> (17.03.2019).
- Lorenz Piotr, 2019, *Bohater katechezy*, Niedziela. Edycja sosnowiecka, nr 28, <https://www.niedziela.pl/arttykul/143785/nd/Bohater-katechezy> (17.10.2019).
- Łosiewicz Iwona, 2017, 43. *Szczecińskie Dni Katechetyczne*, Edycja szczecińsko-kamińska (Kościół nad Odrą i Bałtykiem), nr 40, <https://www.niedziela.pl/arttykul/133231/nd/43-Szczecinskie-Dni-Katechetyczne> (23.10.2019).
- Łoziński Bogumił, 2015, *Kto ma problem z katechezą?*, Gość Niedzielny, nr 36, <https://www.gosc.pl/doc/2677740.Kto-ma-problem-z-katecheza> (4.09.2019).
- Łukaszów Monika, 2016, *Być dla człowieka, rozmowa z ks. Łukaszem Piórkowskim*, Niedziela. Edycja legnicka, nr 18, <https://www.niedziela.pl/arttykul/124463/nd/Byc-dla-czlowieka> (24.10.2019).
- Łukaszów Monika, 2019, *Pedagogdy z powołania*, Niedziela. Edycja legnicka, nr 45, <https://www.niedziela.pl/arttykul/145629/nd/Pedagogdy-z-powolania> (18.10.2019).
- Macinkiewicz Daniel, 2016, „*Coaching Katechety*”, czyli warsztaty metodyczne dla katechetów, Niedziela. Edycja Świdnicka, nr 16, <https://www.niedziela.pl/arttykul/124361/nd/%E2%80%99ECoaching-Katechety%E2%80%9D-czyli-warsztaty> (20.10.2019).
- Marek Sławomir, 2016, *Warsztaty metodyczne dla katechetów*, Niedziela. Edycja świdnicka, nr 40, <https://www.niedziela.pl/arttykul/127112/nd/Warsztaty-metodyczne-dla-katechetow> (24.10.2019).
- Marszałek Jolanta, 2019, *Katecheci na medal*, Niedziela Ogólnopolska, nr 36, <https://www.niedziela.pl/arttykul/144567/nd/Katecheci-na-medal> (3.09.2019).

- Mazur Natalia, 2019, *Możesz zostać katechetą*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/7061665/Mozesz-zostac-katecheta> (21.11.2019).
- Niedziela.pl – wiarygodna strona Internetu, <https://www.niedziela.pl/> (20.11.2019).
- Nowosielski Piotr, 2019, *Idziemy naprzód z nadzieją, rozmowa z ks. Jarosławem Kowalczykiem*, Niedziela. Edycja legnicka, nr 43, <https://www.niedziela.pl/artukul/145363/nd/Idziemy-naprzod-z-nadzieja> (22.10.2019).
- Oset Ewa, 2019, *Nowe wyzwania katechezy*, Niedziela Ogólnopolska, nr 36, <https://www.niedziela.pl/artukul/144566/nd/Nowe-wyzwania-katechezy> (3.09.2019).
- Pietrulewicz Teresa, 2014, *Wpływ wizerunku szkoły na jej wybór przez rodziców w świetle przeprowadzonych badań*, E-Mentor, nr 3, s. 22–30.
- Podgórka Joanna, 2015, *Kto ma płacić za lekcje religii*, Polityka, nr 15, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1614869,1,kto-ma-placic-za-lekcje-religii.read> (29.10.2019).
- Podgórska Joanna, 2017, *Alleluja i do szkoły!*, Polityka, nr 35, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1717502,1,duzo-religii-w-nowym-programie-szkolnym.read> (3.11.2019).
- Podgórska Joanna, 2019, *Ucieczka z katechezy*, Polityka, nr 40, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1926304,1,koniec-lekcji-religii.read> (3.11.2019).
- Puculek Aleksandra, 2019, *Do strajku nauczycieli w Łodzi przyłączą się katecheci? „Proszę kierować się własnym sumieniem”*, <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,24622415,do-strajku-nauczycieli-w-lodzi-przylacza-sie-katecheci-prosze.html> (12.11.2019).
- Raczyńska Agnieszka, *Fachowcy od człowieka*, Niedziela. Edycja sosnowiecka, nr 43, <https://www.niedziela.pl/artukul/145380/nd/Fachowcy-od-czlowieka> (25.10.2019).
- Rapley Tim, 2019, *Analiza konwersacji dyskursu i dokumentów*, tłum. Anna Gąsior-Niemiec, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rozwadowska Barbara, 2002, *Public relations: teoria, praktyka, perspektywy*, Studio Emka, Warszawa.
- Rzymek Mariusz, 2019, *Katecheta – ekspert od drogi Jezusa*, Niedziela. Edycja bilsko-żywiecka, nr 38, <https://www.niedziela.pl/artukul/144819/nd/Katecheta-%E2%80%93-ekspert-od-drogi-Jezusa> (23.10.2019).
- Salwacka Maja, 2015, *Katechetka do dzieci: Nie świętuj Halloween, bo opęta cię szatan*, <https://zielonagora.wyborcza.pl/zielonagora/1,35182,19135456,katechetka-do-dzieci-nie-swietuj-halloween-bo-opeta-cie-szatan.html> (21.11.2019).
- Salwacka Sylwia, 2017, *Katechetę łatwiej zwolnić. Dyrektorzy bezprawnie wyrzucają ze szkół*, <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/1,36001,21038160,katechete-latwiej-zwolnic-dyrektorzy-bezprawnie-wyrzucaja-ze.html> (21.11.2019).
- Skopińska Anna, 2015, *Belfer czy świadek wiary?*, Niedziela Ogólnopolska, nr 36, <https://www.niedziela.pl/artukul/120293/nd/Belfer-czy-swiatek> (16.10.2019).
- Sroga Piotr, 2015, *Powołani do tablicy, rozmowa z Anną Zellmą*, Gość Niedzielny. Posłaniec Warmiński, <https://olsztyn.gosc.pl/doc/2772916.Powolani-do-tablicy> (26.10.2019).
- Stachowicz Adam, 2017, *Ku doskonaleniu duchowemu*, Niedziela. Edycja sandomierska, nr 38, <https://www.niedziela.pl/artukul/132988/nd/Ku-doskonaleniu-duchowemu> (21.10.2019).
- Starewicz-Jaworska Agnieszka, 2007, *Prasa cyfrowa – replika wydania papierowego czy samodzielną platforma komunikacyjna*, Studia Medioznawcze, nr 1, s. 80–91.
- Suchecka Justyna, 2018, *Katecheta będzie wychowawcą klasy? Nowy pomysł minister Anny Zalewskiej*, <http://wyborcza.pl/7,75398,23066339,katecheta-bedzie-wychowawca-klasy-nowy-pomysl-minister-anny.html> (21.11.2019).

- Suchecka Justyna, Zadworny Adam, Koziół Magdalena, 2019, *Kościół nie ustępuje w sprawie szkół. „Nie” dla strajku nauczycieli i obcinania lekcji religii*, <http://wyborcza.pl/7,75398,24553092,kosciol-nie-ustepuje-w-sprawie-szkol-nie-dla-strajku-nauczycieli.html> (23.11.2019).
- Suchy Zbigniew, 2017, *Katecheci mają iść i głosić, rozmowa z ks. bp. Adamem Szalem*, Niedziela. Edycja przemyska, nr 40, <https://www.niedziela.pl/artukul/133219/nd/Katecheci-maja-isc-i-glosic> (29.10.2019).
- Szczepaniak Karolina, 2012, *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica, t. 42, s. 83–112.
- Szczerbiak Agata, 2019, Religijne okienko, Polityka, nr 38, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1924948,1,religia-w-planie-lekcji-rzadko-pierwsza-i-rzadko-ostatnia.read> (4.11.2019).
- Szulich-Kałuża Justyna, 2018, *Kreowanie wizerunku Kościoła katolickiego w dyskursie polskiej prasy*, Biuletyn Edukacji Medialnej, nr 2, s. 69–81.
- Szyska Michał, 2013, *Kształtowanie wizerunku instytucji pomocy społecznej w mediach*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Środa Magdalena, 2018, *Władza katechetów*, <https://wyborcza.pl/7,75968,23078763,wladza-katechetow.html> (23.11.2019).
- Tarczydło Beata, 2012, *Budowanie wizerunku marki organizacji przy wykorzystaniu Facebooka*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia Informatica, nr 30, s. 121–134.
- Tarwid Andrzej, 2019, *Metoda piętro wyżej, rozmowa z ks. Damianem Wyżkiewiczem CM*, Niedziela, Edycja warszawska, nr 43, <https://www.niedziela.pl/artukul/145392/nd/Metoda-pietro-wyzej> (28.10.2019).
- Tygodnik „Do Rzeczy”, <https://dorzeczy.pl/> (20.11.2019).
- Tygodnik Polityka, <https://www.polityka.pl/TygodnikPolityka> (20.11.2019).
- Tygodnik Sieci – Tygodnik Młodej Polski, <https://www.wsieciprawdy.pl/> (20.11.2019).
- Warchala Magdalena, 2016, *Katechetka zgotowała uczniom piekło? „Modlę się, byś umarł”*, <https://katowice.wyborcza.pl/katowice/1,35063,21087053,katechetka-zgotowala-uczniom-pieklo-modle-sie-byc-umarl.html> (21.11.2019).
- Warchala Magdalena, 2019, *Katecheci uratują egzaminy?*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/9028402/Katecheci-uratuja-egzaminy-> (21.11.2019).
- Warchala Magdalena, 2019, *Uczniowie nie zapisali się na religię, ale i tak musieli na niej być. Żeby nie słyszeć księdza, zakładali słuchawki*, <https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,25413148,uczniowie-nie-zapisali-sie-na-religie-ale-i-tak-musieli-na.html> (12.11.2019).
- Warchala Magdalena, 2017, *Katechetka dzieci nie straszyla*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/8226039/KATECHETKA-DZIECI-NIE-STRASZYLA> (22.11.2019).
- Wawrzak Wojciech, 2019, *Co to jest prasa, czyli czy muszę coś rejestrować?*, <https://prakreacja.pl/co-jest-prasa-czyli-czy-musze-cos-rejestrowac/> (20.10.2019).
- Wielowieyska Dominika, 2019, *Za lekcje religii powinny płacić i Kościół, i państwo*, <http://wyborcza.pl/7,159535,24337567,za-lekcje-religii-powinny-placic-i-kosciol-i-panstwo.html> (18.11.2019).
- Wimmer Roger D., Dominick Joseph R., 2009, *Mass media. Metody badań*, tłum. Paulina Czajka-Francuz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Wiśniewska Katarzyna, 2015, *Wylewanie religii z kapiela. Polemika z prof. Środą*, https://wyborcza.pl/1,75968,17664775,Wylewanie_religii_z_kapiela__Polemika_z_prof_Sroda_.html (19.11.2019).

Wojciechowski Marcin, 2016, *Katechetka w liście straszy nie tylko wierzących*, <https://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/1,48726,20767437,katechetka-straszy-w-liscie-nie-tylko-do-wierzacych.html> (21.11.2019).

Zadworny Adam, *Strajk bez katechetów*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/9026202/Strajk-bez-katechetow> (22.11.2019).